

meg. Az átmeneti korszakban (1918–22) még némileg kialakulatlan a helyzet, de már érezhető a tendencia a felekezeti iskolák államosítása felé. A második korszakban, (1922–33) a hírhedt Anghelescu minisztersége alatt kezdődött meg a felekezeti magyar iskolák tervszerű elpusztítása. Egymásután jöttek a nyelvi rendeletek, majd a kultúrzóna felállítása a székely megyékben, ahol román tanítók különleges jutalmakkal honorálva igyekeztek a székelyeket „visszarománosítani”. A kegyelemdőfést a magánoktatási törvény adta meg a felekezeti iskolának, sokszor a nyilvánossági jog nélküli magániskolák közé süllyesztve ezeket az intézeteket. 1933-tól 1938-ig számíthatjuk a harmadik korszakot, amely a magyar iskolák újabb, a legkíméletlenebb eszközökkel dolgozó teljes elnyomását jelenti. Csak 1938-ban a külpolitikai helyzet alakulása következtében, javult némileg a helyzet; pl. a gyermekek nemzetiségét most már a szülők határozhatták meg. A magyar felekezeti oktatásügy helyzetét a román iskolapolitikán kívül az egyházak anyagi lehetőségei, a tanerőkkel szemben támasztott nehézségek és nem utolsósorban a hívek öntudata és áldozatkészsége határozta meg.

Befejezésül ismételtlen megállapíthatjuk, hogy a *Magyar Szemle*, mint a felsorolt cikkek nagy száma bizonyítja, élénken foglalkozik a nemzetnevelés nagy kérdéseivel és fontosságukhoz mértén tág teret biztosít részükre.

Sárik Elek.

A nyugati peremmagyarság kulturális élete.

Peremmagyarok újkeletű szó, alig 20 éves. Azokat értjük ezen, akiket a trianoni diktátum leszakított az anyaország kebeléről és őrtállóknak otthagytott a végeken. Kezdetben a megcsonkítás fájó, égő, lázas sebe dermedtté, apatikussá tette őket, lassan azonban ráeszméltek, hogy anyaországuktól távol is van nemzeti, népi küldetésük, s ez a hit erőt adott öntudatos lélek kialakulásához. Így volt ez a Felvidékkel, Erdélyvel és Délmagyarországgal.

A nyugati peremmagyarok ma tulajdonképpen az a százezer lelket számláló kis csoport, amely a német védelem és garancia alatt létesült önálló Szlovákságban él. Pozsonyban egy tömegben mintegy 32.000, a nyitravidéki palóc falvakban, a 24 szórványtelepen mintegy 28.000, a tátravidéki városokban: Lőcsén, Iglón, Gölnicbányán, Dobsinán, Késmárkon együttesen 10.000, azután elszórva Besztercebányán, Nagyszombatban, Nyitrán ugyanennyi és vagy 20.000 lélek, aki egyelőre opportunális okokból kifelé nem meri magát magyarnak vallani, de szívében annak megmaradt és a legelső változásnál teljes mértékben számítani lehet rájuk.

Öntudatos magyar munkát, erős kisebbségi magyar életet csak 3 csoport végez: a pozsonyi tömb, a nyitrai palóc sziget és a szepesi városok iglói központja. Mind e hármat és a többi szórványt a szlovákiai egyesült keresztényszocialista és magyar nemzeti párt vezetősége tartja szerves egészben össze.

Ameddig a felvidéki sáv vissza nem került az anyaországhoz, a párt a cseh kormánnyal szemben merőben elzárkózó, tagadó politikát folytatott. Az 1938. nov. 2-i bécsi döntés után a megmaradt peremmagyarságnak éppen kis létszámánál fogva építő, konstruktív munkát kellett végeznie, azaz az új állam új keretei között kellett kiformalnia életlehetőségét. E kiformalódás állampolitikai szempontból roppant nehéz, mert hiszen ez a maroknyi magyarság diktatórikus államkeretbe van szorítva, tehát csak annyit érhet el, amennyit e keret merevsége a kisebbségnek engedélyez és lépten-nyomon a viszonylagosság megtorló intézkedései fenyegetik életét. Megmaradt tehát a szociális és kulturális terep, amelyen valóban érdemes és kiváló munkát végez az egyesült magyar párt vezetősége és valamennyi tagja.

A szlovákiai peremmagyarság minden tagja a párt kartotékjegyzékébe van felvéve, igazolvánnyal ellátott párttag, akik csekély havidíjjal, 250 szlovák koronával, azaz 42 fillérrel járulnak a párt szociális terheihöz. A párttagok körzetbe, a körzetek csoportba, a csoportok törzsekbe, a törzsek a párt elnöki tanácsa alá vannak rendelve, amelynek feje a pártelnök. A körzetvezetők szedik be az esedékes havidíjakat és szolgáltatják be a csoportfőnököknek, akik viszont a párt pénztárba adják az összegeket és ez rendkívül gyorsan, a hó első három napján lebonyolítódik.

Ezekhez az önként vállalt havi pártfizetésekhez járulnak az ad hoc rendezések-, gyűjtések-, adományozásokból befolyt összegek is. A szlovák kormány majdnem minden vasárnap valamilyen címen nyilvános utcai gyűjtést rendez: hol a vörös kereszt, hol a kórház, hol a szlovák ifjúság, hol a Hlinka-gárda javára, a németeknek havonként egyszer szintén engedélyeznek valamilyen címen gyűjtést, a magyaroknak ellenben évenként legfeljebb csak egyszer! Ez a gyűjtés azonban mindent elsőprő, lélekemelő megnyilvánulás, amely mindig bizonyos irigységgel tölti el az államalkotókat.

Ezeket a gyűjtéseket a párt szociális osztálya vezeti és ez az osztály pozitív munkát végez.

Ebből a gyűjtött összegből nem pártházat akarnak építeni, mert ez meddő befektetés volna, hiszen a hatóság pártbetiltás esetén ráteheti az ingatlanra a kezét, hanem az összeget azonnal folyó segélyekre fordítják.

Minden dicséretet megérdemel a magyar nők szociális gyermek- és csecsemővédő csoportjának működése. Ez a csoport minden évben kézimunka kiállítást rendez. Az anyagot a hölgyek saját háztartási pénzükből vásárolják, maguk készítik el téli estéken, rendszerint a hét minden szerdáján 3–9-ig a párt kézimunka szakosztályán és otthon a magyaros jellegű kézimunkákat, varrottasakat, kötéseket, himzett ruhákat, lámpaernyőket, zsebkendőket stb. és a kiállításon megint csak ők vesznek meg egymástól a kész holmikat, úgyhogy a kiállítás minden darabja elfogy, s van megint valami pénz a téli tejakcióra és a karácsonyi ajándékokra. A kismagyaroknak vesznek ebből meleg fehérneműt, pullovert, télikabátot, cipőt. E pénzből teremtik elő a szeretetcsomagokat és élelmiszerdobozokat, amelyben liszt, só, cukor, téli főzelékféle van.

Ebből fedezik a szegény nép legsürgősebb fa- és szénellátását, a tej-, ebéd- és vacsoraakciót az elemi iskolákban. Minden szeretetfillér az őt megillető helyre vándorol. Sajnos azonban a nyomor végtelen és ez az akció is csak részben törli le a bánat könnyeit. Minden kismagyar megkapja december 22-én szeretetcsomagját, kis fenyőággal, rajta zöld gertyával, amely az Egyesült Magyar Párt karácsonyi szimboluma.

Hasonló, de másirányú szociális tevékenységet végez kulturális téren gr. Csáky Mihály vezetésével a párt kulturális osztálya, élén Stelczer Lajossal.

E kulturális osztály első és legfőbb tevékenysége: a „magyar gyermek magyar iskolába való” jelszóval a szlovák iskolákból a magyar anyanyelvű gyermekeket átmenteni és visszahozni a magyar iskolákba. Ez azért szükséges, mert kellő létszám híján az elemiben az egyes magyar osztályokat egyszerűen beszüntette a hatóság és a gyermekek kénytelenek voltak a népesebb szlovák osztályokat látogatni. Különösen a szórvány-telepeken kellett ezt gondosan és pontosan végrehajtani, minden magyar földművelőnek megmagyarázni, hogy elsorvad az elemi iskola, ha gyermekét a szlovákba járátja, a gyermek magyar lelke fontosabb mindennél.

Amikor az elemi iskolák létszáma megvolt, az egyetlen magyar középiskola fennállását kellett biztosítani, hogy valamennyi szlovákiai magyar gyermek, aki középiskolát akar végezni, bejuthasson a pozsonyi magyar gimnáziumba.

A régi cseh-szlovák rezsim alatt 7 magyar középiskola működött Szlovákiában: Kassán, Komáromban, Ipolyságon, Érsekújvárott, Losoncon, Rimaszombatban és Pozsonyban. Ehhez járult 1 Kárpátalján, Beregszászon. Bennük kb. 3000 magyar középiskolás tanult, kereken 100 magyar tanár vezetésével.

A bécsi döntés után csak Pozsony maradt kisebbségi sorsban, s mivel a Csallóköz visszatért, az eredetileg 700 lelket számláló és legerősebb magyar gimnázium máról-holnapra 300 tanulóra csappant le és a 100 tanerőből 12 magyar tanár maradt vissza.

E létszám azóta körülbelül 100-zal szaporodott, úgyhogy ma a pozsonyi magyar gimnázium létszáma 400 tanulóra tehető.

Hogy azonban ezeket a vidéki középiskolásokat elhelyezhessék a magyar gimnáziumban, gondoskodni is kellett róluk. Ugyanis sok vidéki szülő azért adta szlovák középiskolába gyermekét, mert helyben volt, havi ellátási díjat nem kellett érte külön fizetni és otthoni felügyelet alatt állott. Ez azonban néhány év alatt a gyermek elszlovákosodását eredményezte. Ezért megalakult a szlovákiai egyetemes magyar menza és internátus. Három hatalmas bérházban 120 fiú és 80 leánynövendéket tudnak ma már elhelyezni. Ezekre egyetemi hallgatók ügyelnek fel. Az általános felügyeletet a 3 internátus élére helyezett gondnokok látják el, a pedagógiai felügyeletet a kultúrosztály vezetőtanára, Stelczer Lajos végzi. Az internátus havidíja 400 szlovákkorona, ami kb. 66 pengőnek felel meg. De ezt csak a tehetősebbek fizetik. A tavalyi statisztika szerint a 200 növendék közül csak 22 % volt a teljes fizető és 53 % volt a teljesen ingyenes, a többi fél- vagy negyeddíjas volt. Egé-

szen természetes, hogy ilyen engedmények és segélyezések mellett az internátus évi költségvetése súlyos veszteséget mutatna fel, ha a menzát és internátust pártpénzekből, önkéntes adományokból és a magyar kormány tetemes hozzájárulásával nem segélyeznék.

Az önkéntes adomány kétféle forrásból ered. Mikulás-esti és farsangi magyar bál.

Az egyetemes magyar diákmenzába csakis megfelelő előmenetelű keresztény ifjú juthat be. Az előzetes kérvényeket tanárokból álló szakbizottság vizsgálja felül és terjeszti Csáky gróf elé, aki a javaslatok alapján a kedvezmény fokát: ingyenes, félfizető, kedvezményes fokozatot alapítja meg.

Az egyetlen magyar középiskola helyzete a következő:

Az 1939/40. tanév végén az intézetnek 403 tanulója volt, ennek fele középosztálybeli, fele népi származású. Az intézetnek 8 osztálya van egy párhuzamos osztállyal. A felső osztályokban még van koedukáció, az alsókban már nincs. Az idei tanévben létesült I. leányosztály már nem az anyaintézethez tartozik, hanem a szlovák leánygimnáziumhoz, mint annak párhuzamos osztálya. Így nem magyar tanárok tanítják ezeket a leányokat, hanem magyarul tudó szlovák tanárnők, akik természetesen teljesen szlovák szellemben tanítanak és át akarják formálni növendékeiket a *maguk szellemiségéhez*.

A magyar gimnáziumhoz csatlakozik a 22 lelket számláló csonka magyar tanítóképzőintézet utolsó osztálya. Tehát a magyar középiskolások létszáma jelenleg 423. *)

Mivel az intézet tanulóinak szülei általában vagyontalanok és a társadalom szegényebb osztályához tartoznak, a magasnak éppen nem mondható évi 60 P tandíjat sem tudják a tanulók előteremteni. Tandíjmentességet az évi 4000 P-n aluli jövedelmű szülők megfelelő előmenetelű gyermekei kaphatnak. Hogy pedig a szülőket a tandíj fizetése és a könyvek költséges beszerzésétől a magyar társadalom mentesítse, 1925-ben megalakult az intézet Segítő Egyesülete és a Bibliotheca Pauperum. Az évek folyamán rendezett diaktáncestélyek, akadémiák, önképzőköri matinék tiszta jövedelme évről-évre gyarapította a segélykönyvtár állományát, úgyhogy 5200 tankönyv felett rendelkezik. Az intézet valamennyi tanulóját el tudja látni ingyen könyvvel. Ez óriási kedvezmény, mert minden tanuló a könyv használatáért darabonként csak 20 fillért fizet. A Segítő Egyesület a befolyt összegből új könyvet szerez be és beköteti, kijavíttatja a régieket. Mivel pedig az egyesület a közel jövőben átveszi a magyar-honi felvidéki gimnáziumok régi cseh-szlovákiai magyar tankönyveit, még a fiók-leányintézet növendékeit, sőt az elemi iskolákat is ellátja ingyen könyvekkel. Minden magyar tanulónak baleset biztosítása van s ingyen gyógyszer és orvosi kezelést is kap.

Az érettségi vizsgálat a hazai szokástól eltérő. Írásbelit már áprilisban tesz minden VIII.-ik osztályos tanuló 4 nyelvből: a magyar, a latin, a német és a szlovák nyelvből. Ez akár sikeres, akár sikertelen, tehet szóbelit júniusban 4 csoportból: magyar honismeret, latin vagy

*) L. a pozsonyi magyar gimnázium 1939—40. évkönyvének ismertetését a N. Sz. 1940. szeptember-októberi számában.

matematika, szlovák vagy német, természetrajz, vegytan vagy fizikából. Az utóbbi két csoport tárgyaiból a növendék szabadon választhat, az előbbi kettő valamelyikéből az osztályfő jelöli ki az igazgatóval egyetemben a tárgyat, még pedig a jobb osztályzat alapján.

Jóllehet a helyzet még nem kristályosodott ki, már most megállapítható, hogy a tanulóknak csak egy része megy a szlovák egyetemre, fele hivatalokban helyezkedik el és nem folytat magasabb tanulmányokat, a töredékrész pedig visszaszivárog az anyaországba és csökkenti az ott maradt magyarok létszámát.

Mészáros György dr.

Az idegen nyelvi szóismeret vizsgálata

1. Az élő idegen nyelvek tanításának egyik még elintézetlen kérdése az, hogyan állapítsuk meg a tanult idegen nyelvi szóanyagot, annak terjedelmét és azt, hogy az egyes szavak milyen fokban állanak a tanuló rendelkezésére. Egyelőre nem ismerünk olyan gyakorlatilag keresztülvihető eljárásmodot, amely a tanítás valamelyik időpontján felvilágosítást adna arra nézve, hogy a tanulók átlaga mennyi idegen szót tud és azokat milyen mértékben sajátította el.

A tanítás közben itt-ott alkalmazott eljárásmodok a dolog természeténél fogva a tanult szókincsnek csak egy bizonyos kisebb részére adnak felvilágosítást. A szó-próbák csakis ott kecsegtetnek némi eredménnyel, ahol a vizsgálódást kisebb terjedelmű szóanyagra korlátozzuk: tehát főleg a nyelvtanítás kezdőfokán, vagy pedig olyankor, amikor valamilyen rövidebb időre terjedő tanítási szakasz elsajátított szókincsét vizsgáljuk meg.

Teljesen tanácstalanok vagyunk azonban akkor, amikor hosszabb tanítási idő ilyen vonatkozású eredményét szeretnők megállapítani. Nem ismerünk ugyanis olyan eljárásmodot, amely pl. arról világosítana fel, milyen terjedelmű és milyen fokban megrögzített szókinccsel rendelkezik a középiskolai tanulók átlaga tanulmányai befejeztével.

Ilyen természetű vizsgálatoknak egyelőre minden feltétele hiányzik. Nem tudjuk és nem tudhatjuk, hogy az idegen nyelv szóanyagának melyik részét; milyen szavakat, hány szót terjesszünk a vizsgálandók elé. De ha valamilyen módon sikerülne is a tanult nyelv szókincsének azt a részét kiválogatnunk, amely a nyelvtanulás folyama alatt ismételtén előfordult, akkor avval a másik nehézséggel állanánk szemben, hogyan, mi módon kíséreljük meg eme bizonyosan nagyszámú szó-mennyiség ismeretének megvizsgálását.

Hogy mindezek ellenére mégis vállalkoztam ennek az alábbiakban közölni, eleve is kétséges eredményűnek tartott próbának megtételére, annak az az oka, hogy valamilyen tájékozódást kerestem a középiskolában elsajátított szókincs területén. Arra voltam ugyanis kíváncsi, hogy az érettségi vizsgálatot tett tanulók miképpen reagálnak olyan feladatra, amely egyszerűbb idegen nyelvi — a mi esetünkben német — szavak ismeretét követeli meg tőlük.